RUGĂCIUNE – UN PSALM ARGHEZIAN

LIVIUS PETRU BERCEA

Cuvinte-cheie: *creație, Dumnezeu, monolog, psalm.*

Textul, pe care-l reproducem alăturat, se poziționează între cele prin care Tudor Arghezi îşi confirmă mereu poziția de pol al încercării de comunicare cu Divinitatea, situație care este proprie psalmilor, dar cărora le putem adăuga numeroase alte texte. Suntem, de fapt, în prezența unui fals dialog, mai mult îndârjire interogativă, chemare, reproşuri, revoltă. Dumnezeu nu-i răspunde poetului niciodată. Acceptând formula „Cărții din vechi": *vox clamantis in deserto,* ca un model de structurare a dialogului cu divinitatea, dar altul decât cel strict biblic, devine pertinentă caracterizarea lui Nicolae Balotă că „*Psalmii* sunt, de fapt, monologuri ale celui-ce-glăsuieşte-în-pustiu. *Vox clamantis in deserto* – formula s-a aplicat profetului ales şi trimis de divinitate, dar neascultat de semeni" (1). Sau, cum spunea Emilia Parpală, abordând poezia lui Arghezi mai ales din perspectiva cunoaşterii, printr-o amplă analiză a modelelor semiotice, „în *Psalmi*, înscenarea dramei gnoseologice într-o <vânătoare tragică> se face după principiile unui astfel de discurs <figurat>; deşi plastic-dramatic, mesajul rămâne, în esență, fundamental liric: monolog dialogal" (2). La Arghezi, inițiativa adresării şi destinatarul comunicării sunt schimbate față de cadrul biblic. Poetul nu are comun cu profetul *Cărții* decât canalul de transmitere a mesajului (propria „voce"). Se ştia*, ab initio*, că „interlocutorul", destinatarul, nu va răspunde, n-a răspuns niciodată, în actualitatea noastră, unor asemenea întrebări incomode, adresate de pământeni. Nu şi-a făcut cunoscută prezența decât rar, şi atunci unor „aleşi", spre deosebire de vremurile vechi, când s-a „arătat

BDD-A13029 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:19 UTC)

adeseori făpturii / Şi-ntotdeauna-n haine de-mpărat". Nici măcar mesajul nu mai are atributele biblicului. Nu se mai comunică oamenilor voința divinității, ci divinitatea e, pur şi simplu, „interpelată", ba, mai mult, nu o dată, acuzată de neintervenție, care s-ar dovedi benefică, în destinul omului.

Poetul se adresează Domnului „de pe un promontoriu înaintat" (3), dar „monologul nu ajunge niciodată să devină dialog" (4). Lipseşte „feed-back"-ul, răspunsul, reacția destinatarului. Se presupune că Domnul umple hăul în fața căruia răsună vocea poetului, că Dumnezeu e o prezență universală, dar, din păcate, mută, ascunsă, intangibilă.

Prima întrebare sau nedumerire pe care o presupun textele poetice din această secțiune a *Psalmilor* este cea referitoare la relația dintre *creator* şi *creat*. Sigur, omul nu s-a ridicat la înălțimea aşteptărilor Divinității, dar poate că tocmai noua lui condiție, aceea de **muritor**, ar implica şi iertarea din partea Creatorului ori măcar un răspuns. Acest răspuns clar în privința statutului său în Univers omul nu l-a primit însă niciodată. Relația **Dumnezeu – om** devine una cel puțin ciudată. Se pare că Dumnezeu îşi întemeiază eternitatea, nestingerea, pe „mărturia celor ce-au murit", ceea ce nu e puțin din perspectiva pământeanului, care e, *volens-nolens* limitat, şi care vede cum propria extincție pare a deveni „baza" perpetuității Celui Care l-a creat.

Iată, însă, textul care ne îndreptățeşte să aşezăm *Rugăciune* în rândul psalmilor:

„De ce stârnişi țărâna şi viu m-ai zămislit,
Dacă-nceputului i-ai dat sfârşit
De mai nainte de-a fi şi-nceput?

De când te-ai murdărit pe degete cu lut
Vremelnic şi plăpând tu m-ai făcut.
Poți cere o durată aceluia-njghebat
Din tină trup şi suflet cu scuipat ?

BDD-A13029 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:19 UTC)

Torcând mătasea, tu o faci de scamă
Şi frumuseţea i se şi destramă.
Ai scos din buturugă o vioară
Şi-i pui şi coarda-n care vrei să moară,
Pleznind în miezul nopţii albe, de smarald,
Pe strigătul şi zborul în sus cel mai înnalt
Un zbor i-ai dat şi şoimului la stele
Împiedicat în peticele mele.

Tu ai rămas de-a pururi şi viaţa noastră piere.
Te mulţumeşti cu-atâta mângâiere
Că singur, între neguri, eşti veşnic, sorocit
Prin mărturia celor ce-au murit" (5).

Trebuie remarcată, de la început, poziţia textului *Rugăciune*, printre psalmii pe care i-am putea numi „ai reproşului" (ca formă de comunicare), poziţie dublată de permanentul sentiment al depărtării (şi în-depărtării) de divinitate. Aici mai putem aşeza texte precum următoarele, toate aparţinând *Psalmi*-lor:"Pâinea nu mi-o caut să te cânt pe tine / Şi nu-mi vreau cu stele blidu-nvăluit" (*Scrieri*, I, 18); „În rostul meu tu m-ai lăsat uitării / Şi mă muncesc din rădăcini şi sânger" (*Scrieri*, I, 37); „Piscul sfârşeşte-n punctul unde-ncepe. / Marea mă-nchide, lutul m-a oprit" (*Scrieri*, I, 80); „Dar ajungând în piscuri, de râpi încrucişate, / Să birui înnălţimea văzui că nu se poate" (*Scrieri*, II, 288) etc.

Cu toate că poezia poate fi citită prin diverse „grile", că există multiple niveluri de lectură, interpretările tind să devină convergente şi înlesnesc, cât mai aproape de realitate, încadrarea textului în ansamblul poeziei religioase a lui Arghezi.

În configuraţia expresivă generală, un loc aparte (şi poate mai vizibil ca altele) îl ocupă organizarea metaforică şi lexicală a textului. Reţine atenţia o abundentă prezenţă, sub diverse forme, a noţiunii **creaţie,** prezentă la Arghezi în numeroase ipostaze, mai cu seamă a celei divine, deloc neglijabilă în ansamblul poeziei arghe-ziene, scopul final al acestei opere cereşti fiind, ca un corolar al actului, zămislirea omului. În text se învecinează, parcă selectiv

BDD-A13029 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:19 UTC)

alese, „mostre” din gestul „facerii”, atât din lumea vie, cât şi din cea neînsufleţită, trimiţând la ideea de „unitate” a materiei rezultate în urma creaţiei.

În afara unor sinonime ale conceptului de **creaţie** şi a unor expresii care denumesc exact, inventiv, dar normal şi, poate, grav, „preocupările” de făurar ale dumnezeirii (**stârnişi ţărâna, viu m-ai zămislit, torcând mătasea, ai scos din buturugă o vioară, un zbor i-ai dat şi şoimului**), îşi găsesc locul o serie de circumstanţieri care par a adăuga gestului creator al divinităţii atribute ale insignifiantului, uneori ale derizoriului, în orice caz, ceva contrar opiniei şi expresiei general încetăţenite că omul a fost creat după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Primului om, care poate fi echivalat cu viaţa în sine, i-a fost „scrisă” moartea în însuşi actul naşterii: „începutului i-ai dat sfârşit / De mai nainte de-a fi şi-nceput”. Anodinul, maleabilitatea şi fragilitatea fiinţei umane se întrezăresc şi în formulări metaforice precum: **te-ai murdărit pe degete cu lut, vremelnic şi plăpând tu m-ai făcut, înjghebat, suflet cu scuipat, frumuseţea i se şi destramă, -i pui şi coarda-n care vrei să moară / Pleznind**... În sprijinul afirmaţiilor de mai sus putem cita (dar exemplele sunt mult mai multe) începutul poemului *La stele:* „...ieşi din frământarea **ţărânii** cu **scuipat**”, „materiale” impure, trecătoare, pe care divinitatea le-a ales pentru crearea primului om.

Revine, în tot textul, chiar dacă uneori sub umbrela expresivă a aluziei, un reproş pentru efemerul şi imperfecţiunea creaţiei divine. El se concretizează (fiind şi cel mai evident) sub forma unor interogaţii adresate retoric creatorului suprem: „De ce stârnişi ţărâna şi viu m-ai zămislit / Dacă-nceputului i-ai dat sfârşit / De mai nainte de-a fi şi-nceput ?” sau: „Poţi cere o durată aceluia-njghebat / Din tină trup şi suflet cu scuipat ?” Ambele formulări interogative sunt expresia faptului că divinitatea a creat o fiinţă nedurabilă, cu atributele rezultate din înseşi „materialele” facerii, inferioare: **tina** şi **scuipatul.**

La celălalt capăt al relaţiilor semantice dintre diferite fragmente ale textului, o persistentă antonimie confirmă prăpastia care desparte cele două entităţi (şi care justifică, o dată în plus, efortul individului de a se afla, măcar o clipă, în preajma celui care a modelat totul): **divinitatea** şi **omul.** Catrenul din finalul poemului este „organizat”,

BDD-A13029 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:19 UTC)

dacă se poate spune aşa, pe opoziţia dintre **veşnic** şi **efemer**. Expresia directă: „Tu **ai rămas** de-a pururi şi viaţa noastră **piere**” (subl. n.) se completează cu cea din ultimele două versuri ale catrenului, care par a acredita ideea că veşnicia divinităţii se sprijină pe însăşi perisabilitatea şi vremelnicia duratei terestre a omului, pe „mărturisirea” sa (în sens etimologic: **martirajul** său): „singur între neguri, eşti veşnic, sorocit / Prin **mărturia** celor ce-au murit” (s. n.)

Demn de luat în seamă este şi nivelul structurii integrale a textului. *Rugăciune* face parte din categoria aşa-numiţilor „psalmi ai comunicării”(6), concept care se concretizează aici sub forma: **interogaţie (interogaţii) – răspuns – concluzie**. Textul debutează printr-o terţină interogativă privitoare la efemeritatea fiinţei umane, la rostul morţii în ansamblul existenţei omului, iar tot ce urmează este un răspuns detaliat, exemplificator la întrebarea iniţială. Cea de-a doua interogaţie („Poţi cere o durată...?”) nu face decât să reia afirmaţia dinainte („De când te-ai murdărit pe degete cu lut / Vremelnic şi plăpând tu m-ai făcut”), înscriindu-se în aria aceleiaşi poziţii a poetului faţă de fragilitatea şi şubrezenia omului muritor. Diversele ipostaze ale creaţiei şi libertăţii (pe care trebuie să le vedem complementare!) nu fac decât să concretizeze înţelegerea vieţii ca purtătoare a germenului morţii. Acest „germene” se întrevede şi în spaţiul non-uman al lumii, fie că este alcătuit din elemente purtătoare de viaţă (zborul şoimului la stele este „împiedicat în petice”), fie că e un cadru de evidenţiere a neînsufleţitelor (mătasea toarsă, în loc să dea o ţesătură strălucitoare, ajunge „scamă”, iar viorii i se pune „coarda-n care vrei să moară”, dar nu oricum, ci când artistul atinge apogeul virtuozităţii, „pleznind în miezul nopţii albe, de smarald”). Mă opresc la acest din urmă vers (din păcate neluat în seamă de Şerban Cioculescu în studiul său despre oximoronul arghezian (7)) şi remarc faptul că oximoronul reprezintă aici figura optim expresivă pentru a reda strălucirea, nu numai cosmică, aşa cum pare la prima vedere (un întuneric perpetuu, brăzdat de fulgerările aştrilor nocturni).

Avem şi aici, ca în aproape toată poezia argheziană, o ruptură între expresia de suprafaţă – aglomerarea de întrebări, răspunsuri,

BDD-A13029 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:19 UTC)

constatări – şi continuitatea de adâncime, constând în unitatea ideatică a textului.

Rugăciune, ca toți psalmii arghezieni, este construită pe polarizarea unor concepte fundamentale**: viață / moarte, eternitate / vremelnicie, credință / tăgadă**, demonstrând încă o dată că „dincolo de forme şi stiluri, polimorfismul dinamic al poeticii lui Tudor Arghezi este reflexul unei concepții complexe despre viață, al vibrației unei conştiințe literare aflate în permanent şi febril efort – încordare transmisă structurilor [...]. Reliefarea prin contrast, polarizarea generală a structurilor duale pare a fi <cheia> succesului”(8).

Note

1. Nicolae Balotă, *Opera lui Tudor Arghezi*, Ed. Eminescu, Bucureşti, 1979, p. 149.
2. Emilia Parpală, *Poetica lui Tudor Arghezi*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1984, p. 93.
3. Nicolae Balotă, *op. cit.*, p. 149.
4. *Ibidem.*
5. *Scrieri*, vol. II, EPL, Bucureşti, 1962, p. 195.
6. Emilia Parpală, *op. cit.*, p. 105.
7. *O figură de stil arghezian: oximoronul*, în Şerban Cioculescu, *Argheziana*, Ed. Eminescu, Bucureşti, 1985, pp. 207-210.
8. Emilia Parpală, *op. cit.*, p. 256.

RUGĂCIUNE (RUGA) – AN ARGHEZI ˆS PSALM

(Abstract)

Key-words: creation, God, monologue, psalm

There are number of texts written by Arghezi which match perfectly this type of poetry, besides the **Psalms** themselves. **Rugăciune (Ruga)** is one of these texts, a psalm among the others in the communication category.

BDD-A13029 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:19 UTC)